

Inhoud

- 7 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf
- 1 11 Stukjes Portugal met een vulkaancomplex**
 - 12 Ligging
 - 12 Geologie
 - 14 Flora en Fauna
 - 18 Bevolking
 - 19 Religie
 - 21 Taal
 - 22 Bestuur en Staatsinrichting
 - 23 Economie
- 2 27 Geschiedenis op zijn Atlantisch**
 - 28 Eerste azorianen: Portugees of niet?
 - 29 Vlaamse eilanden
 - 30 Geestelijke invloeden
 - 31 Spaanse overheersing
 - 32 Ontdekkingsreizigers, kapers en slaven
 - 33 Absolutisten versus liberalen
 - 35 De gouden eeuw van de sinaasappel
 - 36 Van monarchie naar dictatuur
 - 38 Tussen autonomie en afhankelijkheid
- 3 41 Kunst, cultuur en keuken**
 - 42 Dans en muziek
 - 43 Architectuur
 - 45 Kunst
 - 46 Literatuur
 - 48 Keuken
- 4 53 São Miguel**
 - 54 Ponta Delgada
 - 65 Richting Sete Cidades
 - 72 Ommetje noordwestkust
 - 77 Het lage middengebied
 - 98 Het verre oosten
- 5 115 Santa Maria**
 - 116 Vila do Porto
 - 120 Het noorden: van woestijn tot wijnstreek
 - 127 Het zuiden: stranden en fossielen
- 6 137 Terceira**
 - 138 Angra do Heroísmo
 - 148 Het westen: rijk en overwoekerd
 - 149 Ommetje noordwesten
 - 152 Het woeste binnenland
 - 154 Het oosten: baaien en stranden
- 7 169 Graciosa**
 - 170 Santa Cruz da Graciosa
 - 175 De noordwestelijke rotsbaaien
 - 177 Agrarische centrum
 - 178 Rond de Caldeira
 - 180 De zuidoostkust
- 8 191 São Jorge**
 - 192 Velas
 - 196 Het milde zuiden
 - 200 Het afgelegen oosten
 - 204 De ongenaakbare noordoostkust
 - 205 Rondje noordwesten

9 **215 Pico**

- 216 Madalena
- 220 Zuidwestelijke lavavelden
- 227 Lajes en de zuidoostkust
- 235 Oostelijke merengebied
- 237 De noordoostkust
- 238 Noordwestelijke lavavelden

10 **251 Faial**

- 252 Horta
- 252 Van Mercado naar Marina
- 263 De centrale krater
- 265 Het grijs-zwarte noorden
- 267 Langs de zuidkust

11 **277 Flores**

- 278 Santa Cruz das Flores
- 283 De ruige noordoostkust
- 284 Rondje noordwestkust
- 288 Sete Lagoas – Zeven Merengebied
- 290 De zuidwestkust

12 **305 Corvo**

- 306 Vila Nova
- 311 Caldeirão
- 312 Tussen vila en vulkaan

i **316 Algemene informatie**

r **327 Register**

Woord vooraf

Mochten reizigers het idee hebben dat echte ontdekkingsreizen voorbij zijn, dan hebben ze buiten de Azoren gerekend. De negen eilanden staan weliswaar op de kaart, maar niet in het brein van de gemiddelde Europeaan. Die denkt bij de Azoren aan zoiets als de Bahama's.

Pas in het begin van de 15de eeuw ontdekten de Portugezen de vulkanische archipel. Het werd direct een welkome tussenstop voor de grote ontdekkers van de wereld: Columbus, Vasco da Gama, Darwin. In hun kielzog kwamen kapers en piraten. De Azorianen leefden ondertussen geïsoleerd te midden van een overweldigende natuur. Met alle tegenstrijdige gevoelens die ze opriepen, waren de Azoren een onweerstaanbare inspiratiebron voor schrijvers. Het bekendste oudhistorische werk over de Azoren draagt de titel: *Saudades da Terra*, 'Heimwee naar het land'.

Lokale gidsen maakten me steeds opnieuw enthousiast over hun *linda ilha* (prachtige eiland). Ik ben Marco Melo (Flores), Kathy Rita (Corvo), Sandra Dart (Faial), Catia Goulart (Pico), Jorge Santos en Dina Nunes (São Jorge), Lizete Albuquerque (Graciosa), Isabel Oliveira en Tiago Fortuna (Terceira), Laurinda Sousa (Santa Maria) en Nicolle Steggink (São Miguel) allemaal veel dank verschuldigd. Een *obrigada* past ook de Azores Promotion Board. Kiezen wordt moeilijk. Ga je direct voor Pico, de hoogste berg van Portugal, of daal je via watervallen en kliffen af naar zee? Lokken lavavlakten met wijngaarden en Vlaamse molens of de walvissen en dolfinen op zee? Zwart-witte kerkjes en kloosters roepen ook om aandacht. In een oerbos tjlpt de bedreigde Azorengoudvink en fumarolen roken zwavel naast een vulkaanmeer. Je komt bij in natuurlijke thermen of gaat ananas, thee en koffie proeven op plantages. Schuif aan tafel op een Espírito Santo-feest waar locals soep, brood en wijn delen. Een durfal gaat voor de stierengevechten of danst de *chamarrita*.

Wat het ook wordt: kijk, luister, voel! *Vê, ouve, sente!*

Mariëtte van Beek

Santa Maria

Santa Maria is een alom gerespecteerde dame. Het is het oudste eiland van de Azoren en werd als eerste ontdekt. De 'moeder van alle eilanden' dus, maar nog lang niet uitgeblust. Geen enkel eiland in de archipel is zo populair als zwem- en relaxbestemming. De witte zandstranden en het zonnige, bijna mediterrane weer heeft het zeker mee. Vermaarde zomerfestivals – met blues-, folklore- en wereldmuziekbands uit de hele wereld – maken het hip. Ook zonder feestjes is het eiland een verkenning waard. Vanuit Vila do Porto volg je het spoor van kapers langs kerkjes, kloosters en forten, rond vissershaventjes en lieflijke boerendorpjes. Via kliffen met fossielen, een stuk rode kleiwoestijn en wijngaarden tegen vulkaanhelmingen kom je in 'Little America', terug in deze tijd.

< Vele rijken hebben een tweede huis in São Lourenço.

Het Forte de São Brás zag flink wat kapers voorbijtrekken.

VILA DO PORTO

Porto de Vila Porto

De natuurlijke haven waar van oudsher schepen veilig konden aanmeren, bezorgde Vila do Porto al in 1472 de status van hoofdplaats van Santa Maria. Op het hoge terras van het Clube Naval-café kijk je uit over de vissers- en jachthaven (marina), een rijtje vissershuisjes en de regelmatig aanmerende veerboot. In de enorme rotswand aan de westzijde van de haven zijn horizontale basaltstaven waarneembaar. Men vergelijkt het met de Ierse Giant's Causeway 'maar dan andersom', omdat die laatste rotsformatie verticale zuilen laat zien.

Casa do Bote

In het boothuis naast het café ligt een van de drie walvisvaartboten die Santa Maria nog rijk is. De sloep ligt er te midden van een kleine maar prima (ook Engelstalige) expositie over de verschillende fasen van de walvisvaart op het eiland. Een echte walvisverwerkingsfabriek kwam er echter nooit; de eilandbewoners bleven de walvissen in primitieve potten in de openlucht uitkoken. Opvallend in de hele walvisvaartgeschiedenis is een zekere betrokkenheid van Kaapverdiërs.

- *BOOTHUIS. Vraag bij de Clube Naval (www.cnsmar.blogspot.com) om toegang en eventueel ook uitleg door vicepresident Paul Ramalho. Paul is de lokale antropoloog die zorg droeg voor de expositie.*

Santa Maria

Forte de São Brás

Een stuk hogerop, in de scherpe bocht in de weg richting het centrum, ligt dit vroeg 17de-eeuwse fort aan de Largo Sousa e Silva. Het fort werd gebouwd tijdens de Spaanse bezetting van Portugal en is onderdeel van de kapersroute (Rota dos Corsários) op Santa Maria. Panelen geven informatie over de invloed van kapers op het afgelegen eiland. De route kent helaas geen markering en een flyer is er ook niet.

De **Ermida de Nossa Senhora da Conceição da Rocha** in het fort was de eerste hoofdkerk van Vila do Porto, maar is dat nu niet meer. Hij zit altijd op slot. Toen in 1576 Franse kapers op de zuidelijke deur stonden te bonzen om de kerkschatten buit te nemen, leek de priester geen kant op te kunnen. De noordelijke deur die normaliter niet van binnenuit geopend kon worden, ontsloot zich op wonderlijke wijze zodat hij zichzelf en de kostbaarheden in veiligheid kon brengen.

Het uit 1733 daterende kapelletje schuin tegenover het fort is gewijd aan **São Pedro Gonçalves**, de schutspatroon van de vissers. Het is alleen open tijdens het jaarfeest van de heilige in september. Overdag voert men na een speciale mis het beeld van de heilige in processie naar de haven. De processie wordt daar voortgezet met boten vol vlaggen. De eilandbewoners varen met São Pedro tot dicht bij Praia en keren dan

Het wit-blauwe dorp Santa Bárbara doet mediterraan aan.

GEKLEURDE DORPEN

De architectuur van de huizen op de Azoren is sterk beïnvloed door die van de Portugese regio's Alentejo en Algarve. Ze zijn langwerpig, met een keuken die wat uitsteekt en een ronde oven. Het dak heeft vier vlakken, bedekt met lange ronde dakpannen. De muren zijn wit, het houtwerk is een verhaal apart. Typisch voor Santa Maria is de eigen, betekenisvolle kleur die de deuren en ramen in een aantal dorpen nog hebben.

Ze hadden die van oudsher, maar de kleuren dreigden een paar jaar terug wat in het slop te raken. Iedereen deed maar wat. Een groep locals spande zich in om het tij te keren en per dorp de oorspronkelijke tinten weer terug te krijgen. Met succes.

Net boven Vila do Porto houdt São Pedro het bij geel, de kleur van goud. Het was vroeger een rijke parochie van boeren met sinaasappelplantages en graanvelden. Santa Bárbara was juist een arm dorp en daarmee werd zijn kleur blauw. Blauw was de goedkoopste kleur om aan te schaffen. Het maakte het dorp wel tot een prachtig mediterraan plaatje. Net als Santa Bárbara is Santo Espírito een echt agrarisch dorp, maar zijn groene kleur was net wat zeldzamer en dus duurder. Ze boerden net iets beter daar. Almagreira's kleur is rood, omdat er rode oker (almagre) werd gewonnen die rijk aan ijzer is en voor het glazuren van aardewerk werd gebruikt.

weer terug naar Vila. 's Avonds is er feest met muziek, eten en drinken in de haven.

Tussen forte en matriz

Tussen het fort en de hoofdkerk lag vroeger de voorname wijk van de aristocratie. De jeugdherberg links is gevestigd in een 18de-eeuwse residentie; de ruïnes die iets voor de kerk liggen, met gotische ramen in de façade, behoren volgens

zeggen toe aan het 15de-eeuwse huis van kapitein-regent João Soares de Sousa. Er zijn plannen om er een museum van te maken. Meerdere huizen rondom ademen vergane glorie uit, vaak nog met herkenbare manuelstijlelementen in het stenen lijstwerk. Vele eigenaren zijn naar het vasteland van Portugal vertrokken, maar ook aan dit verval wil men van hogerhand iets gaan doen.

Igreja Matriz Nossa Senhora da Assunção

De grijswit met bruine hoofdkerk van Vila do Porto ligt iets ten zuiden van de winkels en eetgelegenheden aan de langgerekte hoofdweg. Hij werd in 1616 aangevallen door Algerijnse kapers, leeggehaald en als tijdelijk onderkomen voor hun gevangenen gebruikt. In 1832 brandde hij af. Het enige wat aan de buitenkant nog over is van de oorspronkelijk 15de-eeuwse kerk zijn de twee gotische zijdeuren (één is er altijd open). Binnen bevindt zich aan de rechterszijde het restant van een boog van de oude kerk, rechts van een nis met beeld. Het plafond in manuelstijl in een zijnis links is ook origineel. De Heilige Maagd Maria met kind van 16de-eeuws Vlaams houtsnijwerk is prachtig. Het moderne glas-in-loodwerk eronder steekt opvallend af tegen het latere barokke interieur. De natuurstenen fontein van 1882 op de Largo Coronel Costa Santos tegenover de kerk voorzag de inwoners van Vila tot enkele decennia terug van drinkwater. Los van dit zuidelijke burchtdeel van Vila getuigen de vele kloosters, kerken en kapelletjes van Vila do Porto van de vroegere welvaart. Ze liggen noordelijker langs de hoofdstraat, dateren van de 17de en 18de eeuw en laten invloeden uit de barok en renaissance samenkomen.

Centro de Interpretação Ambiental Dalberto Pombo

Dit milieu-informatiecentrum van Santa Maria herbergt de privécollectie van wijlen amateurbioloog Dalberto Pombo (1928–2007). Je vindt er onder andere geprepareerde vlinders, motten, torren, tropische schelpen, lavabommen en kristallen. Gezien Santa Maria's geologische geschiedenis is de fossielenverzameling uniek. Topstuk is een 117.000 jaar oud botfossiel.

Het verhaal over de persoon Dalberto Pombo zelf is daarbij interessant. Hij had de papieren niet, maar werkte toch mee aan tal van internationale onderzoeken. Een vijftal diersoorten staat op zijn naam, omdat hij ze ontdekt heeft. Zoals de *Tarphius pomba*, en nog vier andere 'nieuwe' insecten. Pombo werkte ook mee aan het taggen van zeeschildpadden voor een onderzoek van de University of Florida en de Horta University. Pombo beijverde zich lokaal voor milieueducatie; het huidige milieu-informatiecentrum van Santa Maria zet zijn werk voort.

➤ **CENTRO DE INTERPRETAÇÃO AMBIENTAL**, Rua Teófilo Braga 10–14. Geopend: 16 sept.–14 jun. di.–za. 14–18.30, 15 jun.–15 sept. dag. 10–13, 14–18 uur. Op feestdagen wisselend open. Prima rondleidingen (door onder meer Joana, de kleindochter van Pombo) in het Engels om 14.30 en 16.30 uur, in het hoogseizoen vaker.